

Сон літньої ночі (скорочено)

Вільям Шекспір

*Вільям Шекспір
Сон літньої ночі*

ДІЙОВІ ОСОБИ

*Тезей, князь Афінський
Іпполіта, цариця амазонок, заручена з Тезеєм
Егей, батько Гермії
Гермія, дочка Егея, закохана в Лізандра
Лізандр і Деметрій, закохані в Гермію
Гелена, закохана в Деметрія
Пітер Клинець, тесля (Пролог в інтермедії)
Нік Навій, ткач (Пірам в інтермедії)
Френсіс Дудка, міхоправ (Тізба в інтермедії)
Том Носик, лудильник (Мур в інтермедії)
Робін Замірок, кравець (Місяць в інтермедії)
Гембель, столяр (Лев в інтермедії)
Оберон, король фей і ельфів.
Тітанія, королева фей і ельфів.
Пак, або Робін Паливода
Місце дії – Афіни й недалекий ліс.*

*Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.
Авторські права на переказ належать Укрлібу*

ДІЯ ПЕРША

Афінський князь Тезей та Іпполіта готуються до весілля. Через чотири дні, коли настане новий місяць, вони назавжди поєднаються. Тезей готує розваги і веселощі для усієї молоді, адже він хоче справити шлюб з пишнотою, тріумфом і гульнею.

До Тезея з проханням допомогти приходять Егей, його дочка Гермія, Лізандр і Деметрій. Егей просить напоумити його дочку Гермію, яка не хоче виходити заміж за Деметрія, якого батько обрав їй за жениха. Гермія кохає Лізандра, і Егей надіється, що Тезей переконає дівчину вийти за Деметрія. Деметрій рішучий та різкий у судженнях, а Лізандр має м'яку й ліричну вдачу.

Тезей просить Гермію добре подумати, бо коли вона не скориться батьковій волі, то мусить померти чи зректися усіх чоловіків і стати черницею. Дівчина каже князю, що воліє зів'язнути, ніж віддати дівоцтво нелюбому Деметрію. Тезей попереджає Гермію,

що скоро вона мусить вирішити: або вийти за Деметрія, або скласти обітницю самотності й дівочтва. Лізандр каже усім, що він за родом і багатством рівний Деметрієві, але кохання його палкіше, а крім того, Деметрій недавно залицявся до Гелени, яка тепер страждає, бо обожнює цього зрадливця й вітрогона. Тезей вирішує поговорити з Деметрієм про Гелену. Він кличе з собою Егея та Деметрія на розмову і щоб дещо доручити з підготовки до свого весілля.

Коли закохані Лізандр і Гермія залишаються самі, хлопець говорить дівчині, що в щирому коханні завжди є перешкоди та й швидке воно, ніби сон, але вони поборють усі перешкоди. Лізандр розповідає, що має тітку, бездітну удову, яка живе за сім миль від міста. Там не діє афінський закон, тому вони там і поберуться, Гермії лише треба втекти цієї ночі з батькового дому у гай за миллю від Афін, де він колись її зустрів. Звідти вони підуть до тітки.

Гермія і Лізандр зустрічають Гелену, яка дуже сумує, що Деметрій одружиться не з нею. Гермія заспокоює подругу і каже, що цієї ночі втече з Лізандром з Афін, але це треба тримати в секреті.

Згодом Гелена вирішує розповісти Деметрію про втечу, щоб заслужити у нього хоч крихту вдячності і щоб разом з ним йти в гай і назад.

Тесля Клинець, столяр Гембель, ткач Навій, міхоправ Дудка, лудильник Носик і кравець Замірок зібралися разом, щоб підготувати інтермедію, яку покажуть перед князем і княгинею увечері в день їхнього шлюбу. Вони планують зіграти "Прежалісну комедію про страхітну люту смерть Пірама і Тізби". Пітер Клинець вибрав усім ролі: Нік Навій – Пірам, який сам себе вельми доблесно вбиває через кохання; Френсіс Дудка – Тізба, дама, що в неї закохався Пірам; Робін Замірок – Тізбина матір; Том Носик – Пірамів батько; сам Пітер Клинець – Тізбин батько; Гембель – Лев. Дудка мав використати маску, бо грав жінку. Навій попросив усіх до завтрашнього вечора все вивчити напам'ять і зійтися в княжому гаю за миллю від міста. Там вони при місяці влаштують репетицію, бо як зберуться в місті, то їх підглянуть та й розляпають скрізь про їхній замір.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ДІЯ ДРУГА

Ельф і Пак (Робін Паливода) зустрічаються у лісі. Пак питає Ельфа, куди той біжить. Ельф розповідає, що він слуга королеви фей, яка за хвилину буде тут разом з почтом. Пак попереджає, що сюди йде також король фей і ельфів, тож не бажано, щоб король і королева зустрілися. (Король лютий на королеву, бо вона має між пажами індійське хлоп'я, украдене в індійського царя. Оберон хотів забрати малого собі, але королева Тітанія не віддавала). Ельф нарешті впізнає Пака – це Робін Паливода, дух збиточний і веселий, який по селах робить людям шкоду. Пак підтвердив це і сказав, що служить в Оберона за блазня.

Оберон і Тітанія таки зустрічаються і починають сваритися. Тітанія дорікає королю

за те, що він втік з країни фей, а тепер повернувся аж з Індії, щоб своїй улюблениці Іпполіті наділити щастям шлюбне ложе. Оберон попросив не дорікати йому за Іпполіту, бо він знає, що Тітанія любить Тезея. Обертон знову попросив віддати йому пажа, але Тітанія відмовилася, бо хлопець – син її відданої жриці.

Коли Оберон залишається сам, він кличе Пака і наказує йому якнайшвидше роздобути квітку "розбите серце". Коли капнути її сік на очі сонної людини, то після пробудження вона нестямно закохається у перше створіння, яке побачить. Король вирішив застосувати цей сік до Тітанії, а потім зняти чари іншою травою, але перед цим забрати собі індійське хлоп'я.

У гай приходять Деметрій і Гелена, а король Оберон, який для них є невидимим, усе підслуховує. Деметрій повторює Гелені, що не любить її, і питає, де ж Лізандр і Гермія. Деметрій вкрай неприязно ставиться до Гелени, погрожує, що в цьому відлюднім місці може зробити з нею, що захоче або кине на з'їжу диким звірам. Гелена ж постійно повторює йому, що кохає його. Коли вони рушають далі, Оберон вирішує дещо зробити для Гелени. До короля прибігає Пак з квіткою, і Оберон наказує блазневі знайти у лісі афінця Деметрія і помазати йому очі соком перед тим, як він подивиться на Гелену. Пак обіцяє усе виконати, а сам король поспішає знайти королеву і помазати очі їй.

Коли під спів ельфів і фей Тітанія лягає спочивати, з'являється Оберон і вичавлює сік із квітки на повіки королеви.

Тим часом у лісі Лізандр і Гермія збилися з дороги. Вони вирішують лягти поспати, а зранку знайти дорогу. Закохані лягають спати не разом, а на певній відстані, щоб зберегти честь дівчини. Коли вони засинають, з'являється Пак, який ніяк не міг знайти афінця. Та раптом він бачить Лізандра і, зрадівши, вичавлює сік із квітки на його повіки. Згодом на цій галявині опиняються Деметрій і Гелена. Він кричить, що далі піде сам, без Гелени, тож кидає її тут саму. Раптом Гелена бачить сплячого Лізандра. Вона будить його, і хлопець, розплющивши очі, під дією чарів закохується в неї. Гелена гадає, що слова про кохання від Лізандра, просто жарт. Образившись, вона йде геть. Тут прокидається Гермія, бо їй приснився страшний сон, але Лізандра уже нема, бо він побіг за Геленою. Гермія відправляється на пошуки коханого.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ДІЯ ТРЕТЯ

Поки Тітанія спить, недалеко від неї з'являються актори: Клинець, Навій, Гембель, Дудка, Носик і Замірок. Місцина здається їм дуже підходящою для репетиції. Навій пропонує друзям дещо змінити у комедії, наприклад, Пірам мусить вихопити меч і вбити себе, а це видовище не для дам, тому можна написати для цього героя пролог, який пояснить глядачам, що Пірам насправді не вбитий. А задля більшої певності ще треба сказати, що Пірам насправді не Пірам, а ткач Навій.

Навій теж вносить пропозицію – не лякати глядачів левом, а тому потрібен ще

один пролог, де сказано буде, що це не лев, а столяр Гембель. Чоловіки вносять ще декілька поправок до вистави, які, на їхню думку, є дуже важливими. Наприклад, Носик буде зображати мур. Пак бачить усю цю репетицію і надумує полякати цих чоловіків, для чого робить Навію осячку голову. Клинець, Гембель, Носик, Дудка й Замірок лякаються і вибігають. Залишається один Навій, який починає співати різні пісні. Його голос пробудив королеву Тітанію, і вона закохується у ткача, називаючи його мудрим і прекрасним. Той каже, що хоче вибратися з лісу, але Тітанія признається, що вона королева і кохає його, тож влаштує йому тут чудове життя. Вона кличе Павутинку, Метелика, Горошок та Гірчичку і наказує догоджати Навію.

Оберону дуже цікаво, чи вже прокинулася Тітанія. Він розпитує Пака і дізнається, що королева закохалася в одного з афінських акторів. Пак говорить про акторів так:

*"...гурт афінських тупаків –
Поденників, простих майстровиків, –
Щоб там якусь виставу розучити
І нею шлюб Тезеїв відзначити.
З них найтупіший, той, що грав Пірама,
Сказав свої слова – й подався прямо
В кущі. А там його я перестрів
І голову безмозку підмінив
Осячкою. Ось він виходить знову
На Тізбину відповідати мову –
І решта зразу врозтіч всі порснули...
Зостався там
Лише ослоголовий той Пірам.
В ту мить якраз Тітанія збудилась
І в нього до нестями залюбилась".*

Ці слова тішать Оберона. Він спитав, чи Пак закропив очі й афінцеві. Гонець сказав, що так, і тут раптом з'являються Деметрій і Гермія. Оберон каже Паку ховатися і питає, чи це та сама пара. Пак відповідає, що дівчина та сама, але не той юнак. Деметрій признається Гермії в коханні, а вона підозрює його у вбивстві Лізандра. Дівчина не розуміє, чому коханий зник, коли вона спала. Деметрій каже, що не вбивав Лізандра. Гермія йде на пошуки Лізандра, а втомлений Деметрій засинає.

Обертон розуміє, що Пак скропив очі не тому хлопцю, тому король відправляє гонця по Гелену, а сам скроплює очі Деметрія. Коли хлопець прокидається, він закохується Гелену, яка саме прийшла. Та за Геленою прийшов і Лізандр, який теж закоханий у неї. Коли обидва хлопці признаються Гелені в коханні, вона не вірить їм і вважає, що над нею просто насміхаються. З'являється і Гермія, вона просто не може зрозуміти, чому Лізандр так холодно до неї ставиться. Гелена і далі вважає, що всі троє змовилися проти неї.

Деметрій і Лізандр вирішують битися за Гелену і йдуть шукати місце для бою.

Нещасна Гермія починає ображати Гелену. Дівчата сваряться (і з їх слів ми дізнаємося, що Гермія маленька й смаглява, а Гелена висока й білява), а тим часом Обертон відправляє Пака за Деметрієм і Лізандром. Робін повинен огорнути їх млою і не допустити, щоб вони повбивали один одного. Потім він повинен зробити так, щоб хлопці заснули, і змочити Лізандру очі соком квітки, яка знову прояснює стуманілий зір. Поки Пак вирішуватиме всі ці справи, Обертон планує отримати від Тітанії хлоп'я, а потім відчарувати її очі від полуди.

Паку вдається не допустити бою Деметрія і Лізандра, бо він вміє говорити їхніми голосами і вводить їх в оману, вдаючи з себе то одного, то іншого з хлопців. Спершу чоловіки бродять у тумані, а потім, втомившись, лягають спати, щоб уже зранку битися. Недалеко від них засинає й Гелена. Пак чекає на четверту, і скоро приходить втомлена Гермія, яка теж засинає. Пак видушує сік із зілля на очі Лізандрові і зникає.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ДІЯ ЧЕТВЕРТА

Тітанія досі закохана у ткача-блязня. Усі її піддані догоджають Навію: Горошок чухає йому голову, Павутинка носить мед. Навій усе більше перетворюється на віслюка і просить вівса і сіна. Коли його хилить на сон, усі ельфи за наказом королеви зникають. Тоді Навій і Тітанія засинають. Тут з'являється Оберон з Паком. Король розповідає, що встиг поглузувати з королеви, коли вона прикрашала осяччу голову Навія вінком з квітів. Коли ж він наглузувався вдосталь, Тітанія попросила пробачення і віддала королю індійського хлопця. Обертон наказав Паку зняти осяччу машкару з голови афінця-вахлая, а сам скропив очі королеви соком зілля, щоб вона стала такою, як раніше.

Королева прокидається і мириться з королем. Вони планують повеселитися завтра на весіллі у Тезея.

Тим часом Тезей з Іпполітою, Егей і весь почет прибувають у ліс, щоб почати весняне полювання. Та раптом усі бачать на галявині сонних Лізандра, Деметрія, Гермію і Гелену. Їх будять, Лізандр просить у князя пробачення. Коханці стають навколішки. Тезей не розуміє, чому суперники спали поряд без підозри й страху. Лізандр признався, що хотів утекти з Гермією. Егей відразу попросив князя судити злочинця. Але тут Деметрій сказав, що кохає Гелену, а з Гермією не буде одружуватися.

Тезей дає згоду на шлюб закоханих пар і пропонує влаштувати спільне весілля. Закоханим досі здається, що вони у чарівному сні.

Навій теж прокинувся у лісі і подумав, що друзі кинули його сонного у лісі. Ткач невиразно пам'ятає казкові події, що трапилися з ним, але вважає це все сном.

Клинець, Дудка, Носик, Замірок і Гембель шукають Навія, бо у місті уже відбувся шлюб Тезея та Іпполіти, Лізандра і Гермії та Деметрія і Гелени. Ремісники бояться, що пропала їхня вистава без Навія. Та він скоро знаходиться, і чоловіки дуже щасливі, бо

скоро покажуть свою п'єсу.

*Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.
Авторські права на переказ належать Укрлібу*

ДІЯ П'ЯТА

Афіни. Зала в Тезеевім палаці. Після шлюбу Тезей та Іпполіта обговорюють розповідь коханців про пригоди у лісі. Іпполіті розповідь здається чудною, а Тезей вважає, що:

*"У всіх коханців, як у божевільних,
Кипить у голові: уява їхня
Таке витворює..."*

Входять закохані – Лізандр, Деметрій, Гермія й Гелена. Тезей вітає їх, а потім питає Філострата (розпорядника на весіллі), чим же їх ще потішать у день весілля. Філострат дає князеві список приготованих розваг, і той вибирає "Коротку п'єсу про Пірама й Тізбу", яка водночас і трагедія, і весела, і коротка, і тривала воднораз. Філострат пояснює князеві:

*"У п'єсі, князю, лиш десяток слів,
І я коротшої не чув ніколи,
Але й того десятка забагато,
Тому вона тривала. В ній немає
Ні слова до ладу, немов навмисне.
Трагедія вона лише тому,
Що в ній герой Пірам себе вбиває.
Я плавав, репетицію дивившись,
Але, признаюсь, плавав я зі сміху".*

Тезей дізнається, що актори – звичайні ремісники, і вирішує дивитися, хоч Філострат зауважує, що п'єса не цікава, хіба що князя побавить щирість акторів у їх незграбних і тяжких зусиллях догодити йому. Іпполіта не

хотіла дивитися, але Тезей сказав:

*"Ми тим щедріші будемо, коли
Подякуємо їм за те "ніщо".
Оцінімо не успіх, а зусилля".*

Починається трагедія, входить Клинець у ролі Пролога. Він говорить свої слова, а Тезей і Лізандр після прологу говорять про те, що їм не сподобалося, наприклад, зашвидкий темп мовлення Клинца. (Впродовж усієї вистави князь і цариця, Лізандр,

Деметрій, Гермія і Гелена коментують те, що відбувається на сцені, насміхаючись з гри акторів та їхнього втілення трагедії). Потім входять Навій у ролі Пірама, Дудка в ролі Тізби, Носик у ролі Муру, Замірок у ролі Місячного сяйва і Гембель у ролі Лева. Клинець розповідає, про що буде трагедія: Пірам і Тізба – закохані, які зустрічаються і спілкуються через дірку у мурі. Однієї місячної ночі вони вирішують зустрітися, але лев побачив Тізбу і зірвав з неї плащ, скривавивши його своєю пащею. Пірам знаходить плащ і думає, що кохана загинула. Він вихопив кинджал і вбив себе. Пірама згодом знаходить Тізба і, побачивши, що коханий мертвий, теж вбиває себе.

Впродовж вистави ремісники втілюють усе, що задумали: Том Носик у ролі Муру розповідає, що він не мур, а простий лудильник (коваль); Гембель у ролі Лева попереджує глядачів, щоб не лякалися, бо він простий столяр, а не Лев.

Трагедія не сподобалася Іпполіті, а Тезей відмовився від епілогу і сказав: "коли актори всі мертві, то нема кого й ганити". З іронією змальовується відверте презирство Іпполіти до спектаклю, а також зверхність Тезея, нездатних зрозуміти щирі почуття, якими керувались незграбні простолюди.

З'являється Пак із мітлою, Оберон і Тітанія з усім своїм почтом. Король і королева благословляють молодят, зичать усього найкращого, бажають закоханим продовжити рід. На кінець Пак говорить до глядачів:

*"А як ми вам не вгодили,
Все направим любо-мило:
Думайте, що ви заснули
Й перед вами сні майнули.
За виставу, хоч погану,
Не висловлюйте догану:
Це ж бо сон лише, вважайте,
І за це нам попуск дайте.
Як обійдеться без свисту
Й совість матимемо чисту,
Це всім нам додасть охоти
Вади наші побороти,
Й дальша п'єса краща буде.
На добраніч всім вам, люди,
Трохи оплесків, будь ласка, —
І скінчилась наша казка."*